

A Szociálismunkás-képzés Globális Alapelvei (2020)¹

Preambulum

A Szociális Munkások Nemzetközi Szövetsége (IFSW) a Szociális Munkásokat Képző Iskolák Nemzetközi Egyesületével (IASSW) együttműködve megújította a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveit. A két szervezet 2004-ben az ausztráliai Adelaide-ban fogadta el a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveinek korábbi verzióját. 2004 és 2019 között ez az iránymutató dokumentum határozta meg a szociálismunkás-képzés minőségi sztenderdjeit.

A 2014-ben elfogadott új Szociális Munka Globális Definíciójában, majd a 2019-ben frissített Szociális Munka Globális Etikai Alapelveiben megjelenő, a szociális munka globális fejlődését tükröző változásoknak be kellett kerülni a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveinek dokumentumába is.

Ezért a két szervezet az IFSW Interim Global Education Commission és az IASSW Global Standards Taskforce részvételével létrehozott egy közös munkacsoportot, amely több mint 18 hónapon át tartó rendszeres konzultáció keretében felvette a kapcsolatot a világ különböző szociális munkás közösségeivel, így 125 országból, 5 regionális egyesülettől és körülbelül 400 egyetem és továbbképző szervezeten keresztül kapott visszajelzéseket. A munkacsoport a szolgáltatást felhasználók képviselőinek bevonásával is két nemzetközi szemináriumot szervezett. Így vált a dokumentum ismeretelméleti, politikai, etikai és kulturális dilemmák mindenre kiterjedő feltárásával és egy dinamikus és közösségi folyamat eredményévé.

A Globális Alapelvek fő céljai:

- A szociálismunkás-képzések következetesen biztosítsák és ismerjék el a sokféleség, a méltányosság és az egyenlőség értékeit.
- A szociálismunkás-képzések feleljenek meg az IFSW és az IASSW ajánlásaiban lefektetett szakmapolitikának és a szakmai értékeknek.

¹ Miután Magyarországon a felsőfokú szociálpedagógia szakok a szociális képzés rendszerének részei, ezért ezen irányelvek azokra is vonatkoznak (a szerk.).

- Támogassa és védje a képző folyamatban résztvevő tanárokat, diákokat/gyakornokokat és a szolgáltatások használóit.²
- Biztosítsa a szociális munkások következő generációja számára a minőségi tanuláshoz való hozzáférést, a kutatáson, tapasztalaton, szakpolitikán és gyakorlaton alapuló szociálismunka-tudás megszerzésének lehetőségét.
- Támogassa az együttműködés és a tudás közvetítés szellemiségét a szociális munkásokat képzőiskolákban, a képzés, a gyakorlat és a kutatás egységében.
- Támogassa a szociális munkásokat képzőiskolákat, hogy rendelkezzenek megfelelő forrásokkal/infrastruktúrával, és így váljanak inkluzív szellemiségűvé és alakítsanak ki részvételen alapuló tanítási és tanulási környezetet.

Az átfogó célok szem előtt tartása mellett figyelembe kell venni, hogy az egyes országokban jelentősen eltérőek a képzési tapasztalatok és a szakmapolitikai keretek. A Globális Alapelvek egyfelől minden képző programnak be kell tartania, másfelől olyanok, amelyeknek a képző programokba történő beépítésére minden képzőintézménynek törekednie kell. Az egyetemesség alapvető értékeket képvisel, amelyek az egész világon elősegítik a szociális munkás képzés egységességét.

Prof. Vasilios Ioakimidis
Prof. Dixon Sookraj

Indoklás

Az alapelvek kidolgozásánál figyelembe vettük a szociális munkára világszerte jellemző közös alapokat:

1. A szociális munka gyakorlatának történelmi, szociokulturális, gazdasági és politikai környezetének mind az egyes országokon belüli, mind pedig az egész világon jellemző sokszínűségét.

2. A gyakorlatok sokszínűségét az alábbiak szerint:

(1) a gyakorlat helyszíne szerint (pl.: kormányzati, NGO, egészségügyi, oktatási, gyermek- és családvédelmi szolgáltatások, javítóintézetek, más, közösségeken alapuló szervezetek, magánpraxisok);

² Az alapvetően passzivitásra emlékeztető hallgató helyett szerencsésebb a diák és vagy a gyakornok kifejezés (a szerk.).

(2) a gyakorlati terület szerint (pl.: lakosságra irányuló szolgáltatások-, az érintett személyes, társadalmi, gazdasági, politikai és környezeti kérdések típusa szerint); és

(3) azon gyakorlat elméletek, módszerek, technikák és képességek/készségek szerint, amelyek különböző, mikro-, mezzo- és makroszinten, azaz egyéni, pár/család, csoport, szervezet, közösség, tágabb társadalmi és nemzetközi szinten és keretben jellemzőek a gyakorlatra.

3. A szociálismunkás-képzés struktúráinak és megvalósítási módjainak sokféleségét. A szociálismunkás-képzés függ a képző intézmények struktúráin belüli helyzetétől (azaz, hogy egységekként, tanszékekként, iskolákként, vagy karokként) függően működnek). A szociálismunkás-képzés egyes programjai összhangban vannak más tudományágakkal, mint például a közgazdaságtan és a szociológia, mások pedig szélesebb szakmai csoportokhoz, mint például az egészségügy vagy a nevelés) kapcsolódnak. A képzés szintje, jellege, a távoktatáshoz és az online tanuláshoz való hozzáállás és ezek integrációja is nagy eltéréseket mutat a különböző programok között.

4. A szociálismunkás-képzés támogatásához rendelkezésre álló források sokféleségét, beleértve a szociális munka tanárait és vezetőit szerte a világon.

5. A szociális munka szakma fejlettségi szintjének a világon előforduló sokféleségét. A szakmát sok országban jól felépített, jogszabályok, és ezek végrehajtására létrejött testületek, valamint etikai kódexek támogatják. A szakma gyakorlásához gyakran minimális követelmény a szociális munkás BSc végzettség.³ Ezek a mechanizmusok arra szolgálnak, hogy levédjék a „szociális munkás” cím használatát, meghatározzák a szociális munka alkalmazási körét, arra, amire a szociális munkások képesek megtenni, vagy amit nem tehetnek meg⁴ a szakma gyakorlása során. Biztosítják továbbá a szakmai kompetenciák megvédését, és a szolgáltatások használóinak megóvását a szociális munkások által elkövetett hibáktól.

Vannak országok, ahol a szociális munka más formában működik. A szociálismunkás-képzés programjai adott iskolán belül bővíthetik az egész intézmény képzési kínálatát. A képzések az egyedi kurzusoktól kezdve az egyéves, tanúsítványt adó programokon keresztül, a kétéves, bizonyítványt adó programokig terjedhetnek. Az e dokumentumban bemutatott tantervi szttenderdek elsősorban a felsőoktatási szociális munkás szakokra vonatkoznak. A rövidebb, tanúsítványt, illetve bizonyítványt adó programok is alkalmazhatják ezeket az alapelveket, de előfordulhat, hogy ezek nem tudják az összes alapelvet beépíteni a tantervükbe.

6. A Globális világ déli térfelén (Globális Délen) a szociális munka fejlődését befolyásoló gyarmatosítási, és az oktatási imperializmus káros következményeit. Hisszük és szilárd meggyőződésünk, hogy a világ északi térfelén (Globális Északon) kifejlesztett elméleti perspektívákat és gyakorlati módszereket, technikákat és képességeket/készségeket nem lehet

³ Ezek Magyarországon a felsőoktatási BA és MA szintű szociális munka és szociálpedagógia szakok (a szerk.).

⁴ Vö: kompetencia határok betartása (a szerk.).

a délre exportálni anélkül, hogy kritikusan meg ne vizsgálnánk azok helyi alkalmazhatóságának lehetőségét és potenciális hatékonyságát.

7. A világban jelen lévő, a szociális munkás képzést és gyakorlatot érintő számos probléma növekedését, a neoliberais globalizációt, az éghajlatváltozást, az emberi és természeti katasztrófákat, a gazdasági és politikai korrupciót, a konfliktusok által előidézett, egyre növekvő egyenlőtlenségeket.

8. A Globális Délen történő számos új fejlesztést és innovációt, különös tekintettel a fenntartható fejlődésre, az éghajlat változásra és az ENSZ fenntartható fejlődési céljaira. A globális és a helyi jellegzetességek tantervben történő szerepeltetése minden területen megerősítené a szociális munkások tudományos felkészülését; segítené a szociális munkás képzésnek a jogalkotás területére történő befolyását (nemzetközi viszonylatokban is); így mindez elősegítené a diákoknak/gyakornokoknak a globális szakma tagjaivá válását és professzionális identitásuk megerősítését.

9. Végül: a képzés és a gyakorlat tantervi elkülönülését. A tanterv specializálástól függetlenül a képző programnak fel kell készítenie a diákokat/gyakornokokat, hogy minden szinten, azaz az egyén, a család, a csoport, a szervezet, a közösség stb. (azaz mikro-, mezzo-, makro-) szintjén is megértsék a képzés összekapcsolódását a gyakorlattal. E szélesebb körű értelmezés elősegíti, hogy végzetek kritikus, etikus és hozzáértő szociális munkássá váljanak.

A Globális Alapelvek e verziója a szociálismunkás-képzés távlatos, három egymástól elkülöníthető és összekapcsolódó eleme – *a képzőiskola, az emberek és a szakma* – mentén foglal állást.

A képzőintézmény⁵

Története során sokféle képzőintézményben folyt szociálismunkás-képzés: egyetemen, főiskolán, felsőoktatásban, továbbképzési intézményekben, állami-, magán- és nonprofit szervezetekben. Bár különböző képzőintézmények vállalják fel a szociálismunkás-képzést, és annak ellenére, hogy a szervezeti és pénzügyi struktúrák széles skálán mozognak, mégis alapvető elvárás, hogy valamennyi képzőiskolát és -programot hivatalosan elismerjenek az egyes országok oktatási hatóságai és szabályozói. A szociálismunkás-képzés összetett és minőségi tevékenység, amely megköveteli a megfelelő forrásokat, tanárokat, átlátható stratégiákat és korszerű, naprakész tanterveket.

⁵ A képzőhely és a képzőintézmény helyett szerencsésebb a képzés minőségét erőteljesebben hangsúlyozó képzőiskola kifejezés (a szerk).

1. Alapvező küldetés, célok és feladatok

Valamennyi képző programnak ki kell fejlesztenie és hozzáférhetővé kell tennie olyan alapvető küldetés- vagy szándéknyilatkozatot, amely:

- a. Egyértelműen meghatározza és tükrözi a szociális munka értékeit és etikai alapelveit.
- b. Megegyezik a szociális munka globális meghatározásával és szándékával.
- c. Minden vonatkozásban tiszteletben tartja a különböző szociális programokban és - szolgáltatásokban résztvevő személyek jogait és érdekeit (beleértve a diákokét/gyakornokokét, a tanárokét és a szolgáltatásokat igénybe vevőket).

A képzőiskoláknak lehetőségeihez képest törekedniük kell a következőkre:

- d. Olyan széleskörű stratégiára van szükség, amely hozzájárul a szociális munka, mint szakma fejlesztéséhez, és amely elnyeri azon közösségek felhatalmazását, amelyben a képzőiskola működni kíván (helyi, nemzeti és nemzetközi szinten).

A képző program célkitűzéseit és várható eredményeit illetően a képzőiskoláknak be kell tudniuk mutatni, hogy miképpen feleltek meg a következő követelményeknek:

- e. A képző program céloknak és az elvárt felsőoktatási eredményeknek.
- f. A szociális munkás diákok/gyakornokok kognitív és érzelmi fejlődését támogató program oktatás-módszertanának.
- g. A szociális munka szakma alapvető, kontextus-specifikus, realitásokat figyelembe vevő ismereteket, folyamatokat, értékeket, képességeket/készségeket tükröző tantervnek.
- h. Annak, hogy a szociális munkás diákok/gyakornokok alapvető képességet szerezzenek a szociális munka értékeinek, tudásának és képességeinek/készségeinek önreflexiós alkalmazása terén.
- i. Annak, hogy a tanterv figyelembe veszi az egymással kölcsönviszonyban lévő kulturális, politikai, gazdasági, kommunikációs, egészségügyi, pszichoszociális és környezeti tényezők hatásait.
- j. Annak, hogy a képző program megfeleljen a nemzeti és/vagy regionális és/vagy nemzetközileg meghatározott szakmai céloknak.
- k. Annak, hogy a képző program figyelembe veszi a helyi, nemzeti és/vagy regionális és/vagy nemzetközi fejlesztési szükségleteket és prioritásokat.

l. Annak, hogy a képzés biztosítja az egyénnel, családokkal, (funkcionális és földrajzi) csoportokkal és/vagy közösségekkel folytatott, széles körben alkalmazható, releváns szociális munka beavatkozások elkezdését.

m. Az emberi méltóság és tisztelet szem előtt tartásának, a lehetőségek szerint a bizonyítékokon alapuló, hatékony beavatkozásokat jelentő szociálismunka-módszerek alkalmazásának.

n. Annak, hogy a képző program végrehajtásához megfelelő irányítási, adminisztratív támogatások, szerkezeti keretek és kapcsolódó erőforrások állnak rendelkezésre.

o. Annak, hogy a (létező) nemzeti és/vagy regionális képesítő hatóságok által jóváhagyott tanúsítványban, bizonyítványban, szociális munkás diplomában/oklevélben feltüntetésre kerül a végzettség.

Küldetésük és céljaik elérése érdekében a képzőiskoláknak törekedniük kell még:

p. Ésszerű, pénzügyi szempontból megvalósítható, külső szakértők által történő program értékelésre. Ez magában foglalhatja a különböző feladatok és/vagy írásbeli vizsgák és szakdolgozatok/disszertációk külső szakértői moderálását, valamint a tantervek külső szakértők által történő áttekintését és értékelését.

q. A képző program céljainak, elvárt és elért eredményeinek annak megalkotói által történő önértékelésére.

2. Források és infrastruktúra

A struktúrát, az igazgatást, az irányítást és az erőforrásokat illetően a képzőiskoláknak, intézményeknek és/vagy testületeknek, mint oktatási szolgáltatóknak, biztosítaniuk kell a következőket:

a. A szociális munkásokat képző programok függetlenek más tudományágaktól, ezért a képzés önálló - a képző intézményekben egyértelmű identitással rendelkező - szervezeti egységben, önálló karon, iskolában, tanszéken, központban stb. folyik.

b. A képzésnek kinevezett vezetője van, aki megfelelő igazgatási, tudományos és szakmai kompetenciákkal, és elvárhatóan szociális munkás végzettséggel bír.⁶

c. A vezető elsődleges felelőssége a képzőiskola koordinálása, szakmai vezetése, és e feladatok teljesítéséhez megfelelő idő- és erőforrás biztosítása.

⁶ A képzés szervezeti kereteitől függően használható sajátos vezetői elnevezés.

d. A szociálismunkás-képző programok költségvetésében céljaik és szándékaik megvalósításához megfelelő összeg áll rendelkezésre.

e. Olyan stabil költségvetési előirányzat, amely fenntartható módon biztosítja a képző program megtervezését és megvalósítását.

f. A képző program céljainak eléréséhez szükségszerűen rendelkezésre állnak a tanárok, továbbá a hivatali és az adminisztratív személyzet. Számukra biztosított a megfelelő autonómia és adottak a lehetőségek programok kidolgozására, végrehajtására és értékelésére.

g. A képzés módjától függetlenül (osztálytermi-, táv-, hibrid-, decentralizált és/vagy internetes oktatás) megfelelő infrastruktúra biztosítása az osztályterem, a számítógépek, a tanulást biztosító szöveghordozók, az audiovizuális eszközök, a közösségi források, a gyakorlati képzés, valamint a közvetlen (tantermi és labor) oktatás és felügyelet/szupervízió tekintetében, mindezzel elősegítve a képzés küldetésének, missziójának, céljainak, feladatainak és várható eredményeinek elérését.

h. Az internet-alapú képzés teljes mértékben nem helyettesítheti a tantermi oktatást, a gyakorlati képzést és a személyes kommunikációt. A személyes kapcsolattartás különösen fontos, szükséges és nélkülözhetetlen.

Az elméleti, kutatási és gyakorlat-alapú elemek (így pl. a relációs-gyakorlati képzés és a szolgáltatás-használókkal történő interakciók) szintézise miatt szociális munka kurzusok adminisztratív szempontból rendszerint összetettek és erőforrás igényesek. Ezért a képzőiskolák törekedjenek a következők elérésére:

i. Megfelelő fizikai környezet és helyiségek (osztálytermeket, irodákat) biztosítása nemcsak a tanárok és az adminisztratív személyzet, hanem a diákokkal/gyakornokokkal, a tanárokkal és a terep kapcsolattartókkal való konzultációk számára is.

j. A képzőiskola alapvető szándékának, küldetésének, valamint a képzési program céljainak eléréséhez szükséges megfelelő felszerelés biztosítása.

k. A képzési formától függetlenül a program magas szintű minőségének biztosítása. Távoktatás, vegyes formájú, decentralizált, és/vagy internetes képzés esetén be kell építeni a programba a helyi oktatási és ellenőrzési/felülvizsgálati sajátosságok mechanizmusait, különös tekintettel a gyakorlati elemekre.

l. A képző programok célkitűzéseinek eléréséhez szükséges kiváló forrásokkal és infrastruktúrával ellátott helyszíni, online könyvtárak, tudásbázis és kutatási környezet, valamint ahol lehetséges, internetes források biztosítása.

m. A nemzetközi könyvtárakhoz és roaming szolgáltatásokhoz (például EduRoam), e-folyóiratokhoz és adatbázisokhoz való hozzáférés biztosítása.

3. Tanterv

A tantervekre vonatkozó alapelveket illetően a képzőiskoláknak következetesen biztosítaniuk kell:

- a. A képzés céljaival, várható eredményeivel és küldetésével összefüggő tanterveket és tanulás-irányítási módszereket.
- b. Világos mechanizmusokat a képzés szervezeti megvalósításhoz, az elméleti oktatás és terepgyakorlati képzés összekapcsolódó elemeinek értékeléséhez.
- c. Különös figyelmet kell fordítani a tantervek folyamatos felülvizsgálatára és fejlesztésére.
- d. Világos iránymutatások szükségesek a technológiák etikai alkalmazásához a gyakorlatban, a tantervek megvalósításában, a távoktatásban/kombinált (vegyes e-learnig-es) oktatásban, a nagy mennyiségű, nagyon gyorsan változó és változatos adatok feldolgozásához (big data analysis) és a közösségi médián keresztül folyó kapcsolattartáshoz.

A képzőiskoláknak mindig törekedniük kell olyan tantervek kidolgozására, amelyek:

- e. Segítik a szociális munkás diákokat/gyakornokokat kritikus gondolkodási és tudományos érvelési képességek/készségek elsajátításában, fejlesztik az új tapasztalatokhoz és paradigmákhoz való nyitottságukat és az egész életen át tartó tanulás iránti elkötelezettségüket.
- f. Megfelelő időtartamot és tanulási lehetőségeket biztosítanak ahhoz, hogy a diákok/gyakornokok felkészüljenek a szakmai gyakorlatra. A diákok és a tanárok kapjanak elegendő teret és időt a minimum követelmények betartásához.⁷
- g. Tükrözik az érintett lakosság szükségleteit, értékeit és kultúráját.
- h. Az emberi jogok elvein és az igazságosságokon alapulnak.

4. Tantervi alapelemek

A szociális munka képzési programjai a gazdasági és politikai összefüggésektől, a gyakorlati körülményektől, a szociális szolgáltatásokat felhasználó lakosságtól, a megvizsgált személyes és társadalmi, gazdasági, politikai vagy környezeti problémák típusától, valamint a gyakorlatban alkalmazott elméletektől és megközelítésektől függően különbözőek. Mindazonáltal vannak általánosan alkalmazandó tantervi alapelemek.

⁷ Számos esetben előfordulhat, hogy az első felsőfokú szakmai képesítés (Magyarországon a BA szintű képzés szakjai – a szerk.) teljesidejű tanulmányok során, a változatos tartalmak miatt három vagy négy éven belül szerzhető meg.

Így a képzőiskoláknak biztosítaniuk kell, hogy a szociális munkás diákok/gyakornokok az első szociális munka szakképesítés megszerzéséig⁸ olyan, érvényes/elvárt és releváns tartalmakkal bíró tanterven alapuló képzésben részesüljenek, amely a következő alapelemekből áll:

a. Szociális munka kontextusában azon széleskörű tudás megszerzése, amelyekre szükség van a szociális munkát alakító politikai, társadalmi, jogi, kulturális és történelmi erők kritikai megértéséhez.

b. A szociális munka gyakorlatában: hatékony, etikus és hozzáértő beavatkozások megtervezéséhez és megvalósításához szükséges készségek/képességek és tudás szélesebb körének megszerzése.

A fenti két dinamikus fogalmi elem egymástól függ, és egyszerre kell őket figyelembe venni.

A szociális munka általános kontextusában

A szociális munka kontextusában a képző programoknak a következőket kell tartalmazniuk:

1. Annak kritikus értelmezését, hogy a társadalmi-strukturális egyenlőtlenségek, a megkülönböztetés, az elnyomás, valamint a társadalmi, politikai, környezeti és gazdasági igazságtalanságok hogyan befolyásolják az emberi fejlődés és a globális világ minden szintjét.

2. Annak ismeretét, hogy a hagyományok, a kultúra, a hiedelmek, a vallás és a szokások hogyan befolyásolják az emberi fejlődést, mi módon képeznek forrásokat, és/vagy akadályozzák a fejlődést.

3. A szociális munka, a társadalom és a humán tudományok elméleteinek és az őslakosság autentikus ismereteinek tudását.

4. A szociális munka eredetének és szándékainak kritikus értelmezését.

5. A szolgáltatást igénybe vevő közösségeket érintő történelmi igazságtalanságok kritikus értelmezését, a szociális munkások szerepét azok kezelésében.

6. A határos foglalkozások és szakmák ismeretét a szakmaközi együttműködés és a csapatmunka elősegítése érdekében.

7. Ismereteket a szociális jóléti intézkedésekről (vagy ezek hiányáról), a szolgáltatásokról és a vonatkozó jogszabályokról helyi, nemzeti és/vagy regionális/nemzetközi szinten.

⁸ Ld. a 3. és 7. lábjegyzetet (a szerk.).

8. A szociális munka szerepének a társadalmi változások folyamatában történő megértését az intézkedések tervezésben, végrehajtásában és értékelésében.
9. Az emberi jogoknak és a társadalmi mozgalmaknak osztály-, nemi- és etnikai/faji kérdésekkel való kapcsolatainak ismeretét.
10. A vonatkozó nemzetközi szerződések, törvények és szabályozások, a globális alapelvek, például a „Szociális Fejlesztési Célok” ismeretét.⁹
11. A környezet pusztítás közösségek jólétére gyakorolt hatásának kritikus megértését egy igazságos környezet jobbá tétele érdekében.
12. Nemek közötti egyenlőség hangsúlyozását.
13. A nemi különbségeken alapuló erőszak strukturális okainak és hatásának értelmezését.
14. A marginalizált, kiszolgáltatott és kisebbségi csoportokat érintő strukturális kérdések kihangsúlyozását.
15. Minden ember erősségeinek és potenciáljainak feltételezését, beazonosítását és felismerését.
16. A szociális munka szerepét a fenntartható béke és igazságosság előmozdítása érdekében, a politikai/etnikai konfliktusok és erőszak által sújtott közösségekben.

A szociális munka gyakorlata tekintetében

A gyakorlati szociális munkát illetően a képzési programoknak az alábbiakra kell felkészíteniük a gyakornokokat:

1. Az emberi viselkedésről és fejlődésről szerzett, egész élet során alkalmazható tudásra.
2. Az emberek (mentális, fizikai, érzelmi és szellemi) egészségét és jólétét befolyásoló társadalmi tényezők értelmezésére.
- 3.. Az egyes emberek közötti, valamint az emberek és a szervezetek közötti egészséges, összetartó, nem elnyomó kapcsolatok minden (egyének, családok, csoportok, programok, szervezetek, közösségek) szintjén történő támogatására.
4. Az inklúzió elősegítésére és támogatására, különösen a marginalizálódott és kirekesztett csoportok körében.

⁹ Ld. a IFSW és IASSW dokumentumait (a szerk.).

5. A személyes élettapasztalatok, értékrendszerek és a szociális munka gyakorlata közötti kapcsolatok megértésére.

6. Az elmélet, az etika, a kutatás/tudás gyakorlatba való integrálására.

7. A szociális programok meghatározott céljai és a szolgáltatókkal szembeni szakmai kötelezettségek teljesítése érdekében megfelelő gyakorlati tudásra az értékelés, a kapcsolatépítés, az empowerment és a segítő folyamatok tekintetében. A képző program speciális céljaitól, a szakmai gyakorlat orientációjától függően felkészíti a leendő szakembereket, hogy ezen célok megvalósítása érdekében a társadalmi támogatás, fejlesztés, védelem, megelőzés és/vagy terápiás beavatkozás eszközeivel dolgozzanak.

8. A szociális munka alapelvei, a megszerzett tudás és az elsajátított képességek/készségek által történő beavatkozások folytatására, amelyek elősegítik az emberi fejlődést és segítik az emberekben rejlő potenciálok kibontakozását.

9. Az emberi jogokat és igazságosságot elősegítő, vagy éppen azt sértő szociális intézkedések és szociális programok kritikus elemzésére.

10. A béketeremtés, az erőszakmentes tevékenység és az emberi jogokon alapuló érdekképviselő beavatkozási módszereinek használatára.

11. A problémamegoldó és erősségeken alapuló megközelítések alkalmazására.

12. A gyakorló szociális munkás kritikus önreflexiójának fejlesztésére.

13. A nemzeti, regionális és/vagy nemzetközi szociális munka etikai kódexének alkalmazása mellett arra, hogy ezek miként használhatók adott kontextus-specifikus valóságban.

14. A másokkal való együttműködés képességére, így a komplex, bonyolult, rejtett, multidimenzionális, etikai, jogi aspektusok tekintetében a hatalommal való párbeszéd során.

*A gyakorlati képzés, a terepre történő kihelyezés tekintetében*¹⁰

A terepgyakorlat a szociálismunkás-képzés egyik kritikus eleme. Ezért a terepen folyó gyakorlati képzést a tanterv integrált részévé kell tenni, hogy a gyakornokok a megfelelő tudás/ismeretek, a szociális munka értékei és a megfelelő képességek/készségek elsajátítása után felkészülten vehessenek részt az etikus, kompetens és hatékony gyakorlaton.

¹⁰ A "terepen folyó képzés" és a "terep útmutató/rendelkezés" (idehaza pl. vezérfonal is – a szerk.) kifejezések egyaránt használatosak.

A feladatok és a tanulás időtartamát és komplexitását tekintve a gyakorlati képzésnek elegendőnek *kell lennie* arra, hogy a gyakornokok felkészülten kezdhessék el szakmai munkájukat. Ezért a képzőiskolák a következőket biztosítják:

a. A gyakornokoknak, a terepgyakorlatot ellenőrzőknek/koordinátoroknak és a tereptanároknak rendelkezésére áll egy jól kidolgozott és átfogó gyakorlati kézikönyv/útmutató/vezérfonal, amely részletezi a gyakornokok terepen történő kihelyezésének elveit, az eljárási protokollokat, az értékelési sztenderdeket/kritériumokat és elvárásokat.

b. Világos, átlátható rendelkezések és eljárások vagy iránymutatások szükségesek a:

(1) gyakorló helyek (szolgáltatások, intézmények, szervezetek stb.) kiválasztása;

(2) gyakornokok tereppel való összekapcsolása;

(3) gyakornokok terepre történő kihelyezése;

(4) gyakornokok ellenőrzése;

(5) a képző programmal való koordináció;

(6) gyakornokok és a tereptanárok támogatása;

(7) gyakornokok terepgyakorlaton végzett tevékenységének nyomon követése és teljesítményük értékelése és

(8) gyakorlati képzés terephelyének (intézményének, szervezetének) értékelése tekintetében.

c. A megfelelő képzettséggel, tapasztalattal rendelkező, saját szakmai orientációjukat figyelembe-vevő tereptanárok kinevezése az adott országban a szociális munka szakma fejlettségi státusától függ,

d. Szakmai orientáció és folyamatos támogatások biztosítása, beleértve a gyakorlatot felügyelő szupervízorok, tanárok, koordinátorok képzését.

e. Megfelelő források biztosítása a gyakorlat minden elemének megvalósulása érdekében.

f. Rendelkezések a marginalizált népesség inklúziójának megvalósítása érdekében, valamint a fogyatékkal élők és speciális szükségletekkel rendelkezők méltányos lakhatására és támogatására.

g. A gyakorlati képzésben résztvevő gyakornokok fejlődésével kapcsolatos folyamatos, megfelelő időben történő visszajelzés biztosítása.

A képzőiskoláknak törekedniük kell arra, hogy:

h. Olyan gyakorlati helyeket biztosítanak, amelyek a kurzuson belüli teljes képzési tevékenység legalább 25% -át jelentik (kreditben, napokban, vagy órákban kifejezve).

i. A gyakorlati képzéssel, valamint a gyakornokok teljesítményének értékelésével kapcsolatos döntéshozatalban értékes partnerségek támogatása a képzőiskola, a terep/intézmény, valamint a szolgáltatást igénybe vevők között.

j. Ha a képző program nemzetközi szakmai gyakorlatot folytat, akkor további alapelveket, iránymutatásokat és külön támogatást kell nyújtani mind a külföldi gyakorlaton résztvevő gyakornokok, mind az őket fogadó terepintézmények számára. A programnak olyan mechanizmusokkal kell rendelkeznie, amelyek megkönnyítik a viszonzás elvét, a valódi tudáscsere és együtt tanulás megvalósulását.

5. Kutatás és tudományos tevékenység

A szociális munkát, mint tudományágat a szociális munka, a társadalomtudományok, a humán tudományok elméletei és a (az őshonos) lakosság tudásai támasztják alá. A szociális munkával és tudományos tevékenységgel kapcsolatos tudás sokféle forrásból származik: oktatási szolgáltatóktól, kutatási intézményektől, független kutatóktól, helyi közösségektől, a szociális munka szervezeteitől, a szakembereket és a szolgáltatásokat igénybe vevőktől.

Valamennyi képzésnek törekednie kell arra, hogy hozzájáruljon a szociális munkának, mint tudománynak a létrehozásához, fejlesztéséhez és kritikai megértéséhez. Ennek lehetőség szerint mindig és mindenhol elérhetővé kell válnia kutatási- és ösztöndíj-stratégiák segítségével, amelyekben:

a. A tudományágon belüli különféle módszertani megközelítésekkel és magyarázatokkal hangsúlyozzák a szociális munkával kapcsolatos tudás létrehozási folyamatát.

b. Az információk hitelességének, átadhatóságának, megerősíthetőségének, megbízhatóságának és érvényességének felmérése érdekében a szociális munkások által használt szigorú és változatos módszereket alkalmazzák.

c. Aktuális, érvényes és megbízható bizonyítékokon alapuló tanítás folyik.

d. Lehetőség áll a diákok/gyakornokok rendelkezésére a kutatási eredmények kritikus értékeléséhez és a kutatási képességek/készségek elsajátításához.

e. Bevonják a diákokat/gyakornokokat a kutatási tevékenységekbe.

f. A diákok/gyakornokok támogatást kapnak a képzési program/gyakorlat értékelésével kapcsolatos képességeinek elsajátításában és fejlesztésében, valamint partneri viszony kialakítására törekednek a velük való együttműködés terén.

Az emberek

A szociális munkásokat képző programok dinamikusan változó, intellektuális, társadalmi és fizikailag is jelenlévő közösséget alkotnak, amely arra ösztönzi a diákokat, tanárokat, adminisztrátorokat és a szolgáltatásokat igénybe vevőket, hogy bővítsék lehetőségeiket tanulási, szakmai és személyes fejlődésük terén.

1. Tanárok

A szociális munkás képzés tanárai¹¹ tekintetében a képzőiskoláknak és programoknak biztosítaniuk kell:

a. Megfelelő számú, szakértelmű, és megfelelő képesítéssel rendelkező, a szociális munka területén gyakorlati és kutatási tapasztalatokkal rendelkező tanárokat; mindezt az adott országban a szociális munka fejlődési szintje határozza meg.

b. Tanári képviseletet és az ő bevonásukat a képzőiskola vagy -program, azok alapvető céljának vagy küldetésének fejlesztéséhez kapcsolódó döntéshozatali folyamatába, a célkitűzések megfogalmazásába, a tanterv kialakításába és a program várható eredményeinek meghatározásába.

c. Világos szempontokat és méltányosság-alapú intézkedéseket a felvételi pályáztatás és az alkalmazottak kinevezése során, tekintettel a nemekre, az etnikai és a „faji hovatartozásra”, illetve a sokféleség bármilyen más formájára.

d. Az alkalmazottak felvételére, kinevezésére és előléptetésére vonatkozóan pontos és átlátható intézkedéseket, amelyek összhangban vannak más képzőiskolák, vagy a képző rendszer követelményeinek egészével.

e. Az intézkedések figyelembe veszik a nemzeti munkajog, illetve a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet irányelveit.

¹¹ Több terminológia használatos (pl.: akadémikusok, tanszéki oktatók, tanárok, pedagógusok, tutorok, előadók stb.), jelen dokumentumban a különböző terminológiák összefoglaló elnevezéseként a képzések minőségét erőteljesebben kifejező fogalmat alkalmazzuk (a szerk.).

f. A képző program céljainak elérése érdekében a tanárok együttműködő, támogató és produktív munkakörnyezetben dolgoznak.

g. Az előléptetésekkel, a megbízásokkal, a fegyelemmel és a felmondással kapcsolatban átlátható intézményi intézkedések történnek. A fellebbezések és az egyes határozatok felülvizsgálatának mechanizmusai megfelelően működnek.

h. A képzéssel kapcsolatos és más releváns munkaterhelés igazságosan és átláthatóan oszlik meg. A munkaterhelés eloszlásának eltérései a képzés, a tudomány (így a kutatás is) és a szolgáltatás kapcsolatainak szempontjából elkerülhetetlenek. A munkaterhelés eloszlásának azonban olyan elveken kell alapulnia, mint például az egyenlőség és a tanárok különféle képességeinek, szakértelmének és tehetségének tiszteletben tartása.

i. Átlátható és tisztességes mechanizmusok állnak rendelkezésre a különbözőségek miatti feszültségek és a konfliktusok kezelésére.

Továbbá minden képzőhelynek törekednie kell:

j. Kiegyensúlyozott tanítási, gyakorlati, ellenőrzési és adminisztratív terhelés biztosítására, lehetőséget teremtve ezzel a tudomány iránti elkötelezettség minden formájára, beleértve ebbe az alkotómunkát és a kutatást is.

k. A tanároknak legalább szociális munka mester szintű képesítéssel kell rendelkezniük.

l. A tanárok tevékenysége tükrözze a szociális munka szakma etikáját, értékeit és alapelveit mind a diákok/gyakornokok, mind pedig a közösségek érdekében, és a velük folytatott tevékenységben.

m. A képzőiskola lehetőség szerint alkalmazzon interdiszciplináris megközelítéseket. Ennek érdekében törekszik, hogy a munkába bevonja a releváns tudományágak, mint például a szociológia, a történelem, a közgazdaságtan, a statisztika stb. tanárait.

n. A tanárok legalább 50% -ának szociális munka végzettséggel kell rendelkeznie; a szociális munka moduljait, kurzusait a szociális munka mester képesítéssel rendelkezőknek kell oktatniuk, összhangban a szakma különböző országokban elfoglalt helyével.

o. A képzőiskola elősegíti a tanárok folyamatos szakmai továbbképzését.

2. Diákok/gyakornokok

A szociális munkás diákok/gyakornok tekintetében az iskolának biztosítaniuk kell:

- a. A felvételi kritériumok és eljárások világos megfogalmazását. Ha lehetséges, a gyakorló szociális munkások és a szolgáltatást igénybe vevők is bevonhatók e folyamatokba.
- b. A diákokat tilos faji, bőrszín, kultúra, etnikai hovatartozás, nyelvi származás, vallás, politikai orientáció, nemi, szexuális irányultság, életkor, családi állapot, munkahelyi beosztás, mentális, vagy fizikai állapot és társadalmi-gazdasági helyzet alapján megkülönböztetni.
- c. A gyakorlati képzés értékelésének meghatározott kritériumait.
- d. Az értékelés során az előítélet mentességet, hozzáférést a panaszok és a fellebbezési eljárások egyértelmű magyarázatához minden diák/gyakornok számára.
- e. A tantárgyak céljaira és felépítésére, a tanulási eredményekre, a tanórákon való részvételre, a vizsgaszabályokra, az értékelésre, a fellebbezési eljárásokra és a diák támogatási szolgáltatásokra vonatkozó összes információ minden tanévben történő egyértelmű meghatározását, és ennek biztosítását a diákok számára kézikönyv (nyomtatott vagy elektronikus) formában.
- f. Lehetőség biztosítását a szociális munkás diákoknak/gyakornokoknak öntudatuk fejlesztésére, figyelembe véve a személyes és kulturális értékeiket, hitüket, hagyományait és előítéleteiket, továbbá, hogy ezek miként befolyásolhatják az emberekkel való kapcsolatok alakításának és a különféle népcsoportokkal való együttműködésnek a képességét.
- g. Tájékoztatást a diákok számára elérhető támogatási lehetőségekről, beleértve a tudományos, pénzügyi, foglalkoztatási és a személyes segítséget.
- h. A diákoknak/gyakornokoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy mi minősül kötelességzegésnek, ideértve a helytelen tudományos magatartást, a zaklatást és a diszkriminációt, valamint az ezekkel foglalkozó intézkedéseket és eljárásokat.

Valamennyi képzőiskolának törekednie kell:

- i. A diákok jólétét prioritásként kezelő, lemorzsolódásukat megelőző, felzárkóztatásukat elősegítő intézkedésekre.
- j. Pozitív lépések megtételére az alulreprezentált és/vagy nem elégséges szolgáltatásban részesülő kisebbségi csoportok bevonásának biztosítása érdekében.
- k. A diákok demokratikus és tartós képviselőit a döntéshozó bizottságokban és fórumokon.

3. A szolgáltatások igénybe vevői¹²

A szolgáltatást igénybe vevők bevonásának tekintetében a képzőiskoláknak szükséges:

a. Figyelembe venni a szolgáltatást igénybevevők, továbbá a szélesebb közösség jogait, nézeteit és érdekeit a tanterv kidolgozásában, megvalósításában és a képző programok megvalósításában.

c. Pozitív stratégiát kell kidolgozni a szolgáltatást igénybe vevők tanulási programjainak kidolgozásában, tervezésében, végrehajtásában, és az abban való részvétel megkönnyítése érdekében.

e. Ésszerű szabályozás kidolgozása a szolgáltatás igénybe vevőinek bevonására.

Továbbá:

f. Lehetőséget biztosítani a képző programokban résztvevő szolgáltatást igénybe vevők személyes és szakmai fejlődésére.

A szakma

A szociális munkásokat képzőiskolák egy globális szakmai és tudományos közösség tagjai. Mint ilyenek, hozzá kell járulniuk a tudományos élet, a gyakorlat és a szociálpolitikai intézkedések fejlesztéséhez nemzeti és globális szinten. Rendkívül fontos a szociális munka nemzeti és nemzetközi képviselői szerveivel fenntartott kapcsolatok ápolása, kiterjesztése és formalizálása.

1.A szakma közös értelmezése

A képzőiskoláknak biztosítaniuk kell:

a. A képző folyamatban alkalmazott szociális munka fogalomnak összhangban kell lenni a szociális munka IASSW és az IFSW által jóváhagyott, globális meghatározásával, beleértve az esetleges regionális alkalmazásokat is.

b. Szoros és formális kapcsolattartást az iskolák és a szociális munka szakma képviselői, legfontosabb szereplői között, így a szabályozásokat hozó testületekkel és a szociális munka gyakorlatának és képzésének nemzeti és regionális egyesületeivel.

¹² A kontextustól függően a szolgáltatás felhasználói helyett más kifejezések, pl.: ügyfél (kliens) és a közösség választópolgárai kifejezések is használhatók.

c. A tanárok és a gyakornokok szakmai nyilvántartásba vételét (amennyiben a terepgyakorlat során alakítanak ki munkakapcsolatokat) nemzeti és/vagy regionális szabályozó (törvényes vagy más szakmai) testületekkel.

d. A szociális munkások képzésében részt vevő valamennyi érdekelt félnek a partnerség és a nemzetközi szolidaritás szellemében aktívan törekednie kell arra, hogy hozzá tudjanak járulni a globális szociális munkás közösség munkájához, és hogy hasznosítsák az együttműködés előnyeit.

A képzőiskoláknak törekedniük kell, hogy:

e. Figyelemmel kísérjék a diákok/gyakornokok foglalkoztathatóságának mértékét, és ösztönözzék őket a szociális munka nemzeti és globális közösségeiben való aktív részvételre.

2. Etika és értékek

Tekintettel arra, hogy a szociális munka értékei, etikája és az alapelvek a szakma alapvető elemei, a képzőiskoláknak következetesen biztosítaniuk kell:

a. Az IFSWW és az IASSW által jóváhagyott globális etikai nyilatkozat betartását.¹³

b. A nemzeti és regionális etikai kódex betartását.¹⁴

c. Az IFSW és az IASSW által jóváhagyott szociális munka globális meghatározásának betartását.

d. A szociális munka értékei, alapelvei és az etikus magatartás szempontjából a célok világos megfogalmazását, hogy a gyakorlati képzésben részt vevő valamennyi szociális munkás gyakornok, valamennyi tanár, tereptanár, -koordinátor, szupervízor legyen tisztában a szakmai gyakorlat határaival és azzal, mi számít az etikai kódex szerint szakszerűtlen magatartásnak.

e. Megfelelő, ésszerű és arányos fellépést azokkal a szociális munkás diákokkal/gyakornokokkal és tanárokkal szemben, akik nem felelnek meg az etikai kódexnek, akár egy, a szociális munkát szabályozó testület létrehozásával és működésével, akár a képzőiskola által kialakított eljárási és / vagy jogi mechanizmusok révén.

¹³ A Szociális Munka Globális Etikai Alapelvei 2019. IFSW (a szerk.)

¹⁴ Magyarországon a Szociális Munka Etikai Kódexe 2015-2016. Szociális Szakmai Szövetség (a szerk.).

A képzőiskoláknak törekedniük kell, hogy:

f. Az etikai kódexben foglaltakat megsértő szociális munkás diákok és tanárok fegyelmezése esetén a megtorló igazságszolgáltatás eljárásai helyett tartsák fenn az ésszerű és lehetséges mértékben a helyreállító igazságosság elveit.

3. Igazságosság és különbözőség

Igazságosság és különbözőség szempontjából az iskoláknak:

a. Összehangolt és folyamatos erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a képzési program kifejezze a különbözőség kulturális, etnikai és egyéb formáit, és ebben tükröződjék az érintett lakosság összetétele, ezzel gazdagítva a képzési tapasztalatokat.

b. A tanárok, a diákok/gyakornokok és a szolgáltatást igénybe vevők kapjanak egyenlő esélyeket a tanulásra és fejlődésre, tekintet nélkül nemre, társadalmi-gazdasági háttérre, fajra, etnikai hovatartozásra, vallásra, szexuális irányultságra és a sokféleség más formáira egyaránt.

c. Egyértelműen meg kell fogalmazni a tanulási célokat a kulturális és etnikai sokféleség tiszteletben tartása, a nemek közötti egyenlőség és az emberi jogok tiszteletben tartása tekintetében.

d. Kezelnik kell a rasszista, homofób, szexista és egyéb megkülönböztető magatartási formákat, intézkedéseket és kihívásokat.

A képzőiskoláknak törekedniük kell továbbá:

e. A helyi szintű szociális munkával kapcsolatos képzés és gyakorlat elismerésére és fejlesztésére a különböző etnikai csoportok és társadalmak hagyományainak és kultúráinak alapján, amennyiben ezek a hagyományok és kultúrák összhangban állnak etikai kódexeinkkel és az emberi jogi kötelezettségvállalásokkal.

4. Emberi jogok, társadalmi, gazdasági és környezeti igazságosság

A társadalmi, gazdasági és környezeti igazságosság a szociális munka elméletének, politikájának és gyakorlatának alapját képezik. Minden képzőiskolának:

a. A jelenlegi társadalmi, gazdasági és környezeti igazságosság tekintetében minden diákot fel kell készíteni az emberi jogok elveinek ismeretére.

b. Meg kell értetniük a diákokkal a társadalmi, gazdasági, politikai és környezeti igazságosság fontosságát, és fejleszteniük kell a vonatkozó intervenciós ismereteket és képességeket/készségeket.

c. A társadalmi, gazdasági és környezeti igazságosság elérése céljából hozzá kell járulni a képzőiskola struktúráin belül, és azon kívül az adott kollektív erőfeszítésekhez.

Törekedniük kell továbbá, hogy:

d. Meghatározzák a fejlődés alulról történő támogatásának lehetőségeit és a közösség részvételét a „Szociális Fejlesztési Célok” teljesítése érdekében.

e. A tudás-, szakértelem- és ötletcsere tekintetében világszerte használják ki a lehetőségeket a kolonializálási befolyásoktól mentes szociális munkás képzés előmozdítása érdekében.

f. Hozzanak létre platformokat a társadalmi kisebbséghez tartozó szociális munkások számára vonatkozó tantervek és kurzusok kialakítása tekintetében.

Fordította: Toldiné Bélteki Andrea

Szakmailag ellenőrizte és szerkesztette: Budai István